

İklim Değişikliği ile Mücadelede Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: Türkiye Örneği¹

The Role of Civil Society Organisations in Combating Climate Change: The Case of Türkiye

Selahattin KAVUT *

Makale Geliş Tarihi / Received : 14.05.2025
Makale Kabul Tarihi / Accepted : 14.11.2025

ÖZET

İklim değişikliği sorunu ve etkileri ile uluslararası kuruluşlar, devletler, kamu yönetimleri, özel sektör, sivil toplum kuruluşları (STK) gibi birçok kurum ve kuruluş mücadele etmektedir. Türkiye'nin Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS)'ne 2004 yılında taraf olmasıyla birlikte iklim değişikliği konusu STK'ların da gündeminde yer almaya başlamıştır. İklim değişikliği, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de ciddi anlamda çevresel, ekonomik ve sosyal açıdan risklere yol açan karmaşık bir meseledir. Bu karmaşık sorunla mücadelede STK'lar önemli bir rol oynamaktadır. Bu çalışma Türkiye'deki STK'ların iklim değişikliği ile mücadele sürecinde üstlendikleri rolü ve toplumu bilinçlendirme, iklim değişikliği politikalarının şekillenmesine katkı sağlama vb. faaliyetleri ile bu alandaki etkilerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmada nitel araştırma yönteminden yararlanılmış, kuramsal çerçevenin oluşturulmasında literatür taramasına yer verilmiştir. Çalışmaya konu olan STK'ların web sitelerinde yer alan yayınlar, raporlar, projeler, eğitimler, atölye faaliyetleri, haberler, etkinlikler içerik analizi yoluyla sistematik olarak incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda ilgili STK'ların iklim değişikliğine yönelik yaklaşım ve tutumları ortaya konmuştur. Sonuç olarak, Türkiye'de önde gelen ve iklim değişikliği sorununu gündeminde tutan belli başlı STK'ların iklim değişikliği ile mücadele politikalarına eklemlendiği söylenebilir. Ayrıca, Türkiye'deki STK'lar iklim değişikliği ile mücadelede önemli bir aktör olarak öne çıkmaktadır. Ancak, bu çabaların daha etkili olabilmesi için daha fazla kaynak, iş birliği ve politika desteği gerekmektedir. STK'ların halkın bilinçlendirilmesi ve iklim politikalarının şekillenmesindeki etkinliklerinin arttığı görülmekle birlikte, bu çabaların sürdürülebilir bir şekilde devam edebilmesi için destekleyici bir ortamın sağlanması büyük önem taşımaktadır.

Anahtar Kavramlar: *İklim Değişikliği, Sivil Toplum Kuruluşu, Farkındalık.*

ABSTRACT

International organizations, states, public administrations, the private sector, and civil society organizations (CSOs) are all working to address the issue and impacts of climate change. Since Türkiye became a party to the United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) in 2004, the issue of climate change has also become part of the agenda for CSOs. Like in the rest of the world, climate change poses significant environmental, economic, and social risks in Türkiye, making it a complex issue. CSOs play a crucial role in addressing this complex problem. This study aims to analyze the role of CSOs in Türkiye in the fight against climate change and their impact in this area through their activities such as raising public awareness, contributing to the shaping of climate change policies, etc. Besides, qualitative research method was used and literature review was included in the creation of the theoretical framework in this study. The publications, reports, projects, trainings, workshop activities, news and events on the websites of the CSOs in question were systematically examined through content analysis. As a result of this review, the approaches and attitudes of relevant CSOs towards climate change have been revealed. In conclusion, it can be stated that leading CSOs in Türkiye, which prioritize climate change issues on their agenda, have integrated themselves into climate change mitigation policies. Additionally, CSOs in Türkiye stand out as significant actors in the fight against climate change. However, for these efforts to be more effective, additional resources, collaboration, and policy support are required. Although the effectiveness of CSOs in raising public awareness and shaping climate policies has increased, it is crucial to establish a supportive environment to ensure these efforts continue sustainably.

Keywords: *Climate Change, Civil Society Organization, Awareness.*

¹ Bu makale 24-26 Nisan 2025 tarihleri arasında Trabzon'da düzenlenen 26. Uluslararası Kamu Yönetimi Forumu'nda (KAYFOR26) "Türkiye'de İklim Değişikliği ile Mücadelede Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü" isimli başlıkla sunulan ve özeti KAYFOR26 bildirisi özet kitabında yer alan bildirinin tam metin hâlidir.

* Dr. Bingöl Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Kavut_s@hotmail.com, **ORCID No:** 0000-0003-3876-1203.

GİRİŞ

İklim değişikliği konusu günümüzde yalnızca çevresel değil, aynı zamanda toplumsal, ekonomik ve politik yönleri olan küresel bir sorun olarak değerlendirilmektedir. Sıcaklık artışları, ekstrem hava olayları, su kaynaklarının azalması, biyoçeşitlilik kaybı gibi etkileriyle insan yaşamını ve ekosistemleri tehdit eden bu sorun; devletlerin, uluslararası örgütlerin ve özel sektörün yanı sıra sivil toplumun da aktif katılımını gerektirmektedir.

STK'lar, iklim değişikliğiyle mücadelede hem karar alma süreçlerine katılım sağlamakta hem de toplumun farklı kesimlerini bilgilendirme, farkındalık oluşturma ve savunuculuk gibi alanlarda önemli roller üstlenmektedir. Türkiye'de ise çevre ve iklim temelli STK'lar, iklim değişikliğiyle ilgili politikaların oluşturulmasında, uygulanmasında ve izlenmesinde aktif bir paydaş olarak öne çıkmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de iklim değişikliği ile mücadele alanında faaliyet gösteren STK'ların rollerini ve katkılarını ortaya koymaktır. Bu doğrultuda çalışmada, 8 farklı STK'nın çalışmaları incelenmiş; bu kuruluşların iklim değişikliğiyle mücadele bağlamındaki faaliyetleri, yaklaşımları ve etki alanları analiz edilmiştir.

Çalışmada ilk olarak iklim değişikliği ve sivil toplum kavramsal çerçevesi sunulmuş ve ardından iklim değişikliği ile mücadelede STK'ların yeri ve önemi ele alınmıştır. Türkiye bağlamında iklim değişikliği ile mücadele sürecinde STK'ların konumuna genel hatlarıyla değinilmiş ve sonrasında araştırmanın yöntemi üzerinde durulmuştur. Çalışmanın ana eksenini oluşturan Türkiye'de iklim değişikliği ile mücadele yürüten belli başlı STK'lar ve bunların faaliyetleri incelenmiş ve elde edilen bulgular sentezlenerek sonuç kısmı şekillendirilmiştir.

1. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE SİVİL TOPLUM KAVRAMLARI

İklim değişikliği; iklimin ortalama durumunda veya değişkenliğinde meydana gelen ve genellikle on yıllar ya da daha uzun süre devam eden değişimleri ifade etmektedir (IPCC, 2023: 122). Amerikan Meteoroloji Derneği iklim değişikliği kavramını; “sıcaklık, basınç, rüzgâr gibi iklim unsurlarının uzun vadeli istatistiklerinde birkaç on yıl veya daha uzun süre devam eden herhangi bir sistematik değişiklik” şeklinde tanımlamaktadır (American Meteorological Society, 2025).

BMİDÇS'de iklim değişikliği kavramı, “karşılaştırılabilir zaman dilimlerinde gözlenen doğal iklim değişikliğine ek olarak, doğrudan veya dolaylı olarak küresel atmosferin bileşimini bozan insan faaliyetleri sonucunda iklimde oluşan bir değişiklik” şeklinde tanımlanmaktadır (UNFCCC, 1992: 3). İklim değişikliği, doğal iç dinamiklerin yanı sıra güneş döngülerindeki değişimler, volkanik aktiviteler ve arazi kullanımı ile atmosfer bileşiminde insan faaliyetleri sonucu meydana gelen kalıcı değişiklikler gibi dışsal faktörlere bağlı olarak ortaya çıkabilmektedir (İklimi Duy, 2023).

Geçmişteki büyük iklim değişikliklerinin hepsi, iklim zorlaması olarak adlandırılan bazı dışsal faktörlerin etkisiyle meydana gelmiştir. Bu zorlamalar arasında güneş radyasyonunun yoğunluğundaki değişiklikler, volkanik patlamalar, sera gazlarının hızlı salınımı ve Dünya'nın yörüngesindeki değişiklikler yer alır (Romm, 2022: 12).

Günümüzde iklim değişikliği kavramı, insan faaliyetleri kaynaklı (antropojenik) faktörlerle açıklanmaktadır. İnsan faaliyetleri, esas olarak sera gazı emisyonlarını atmosfere salması ile Sanayi

Devrimi'nden bu yana küresel yüzey sıcaklığın 1,1°C üzerine çıkmasıyla küresel ısınmaya açıkça neden olmuştur. Bu anlamda atmosferde, okyanusta, kriyosferde ve biyosferde yaygın ve hızlı değişimler meydana gelmiştir. İnsan faaliyetleri kaynaklı iklim değişikliği hâlihazırda dünyanın her bölgesinde birçok hava ve iklim aşırılığını etkilemektedir. Bu durum yaygın olumsuz etkiler ile bunlara bağlı olarak doğal ve yapay çevrede meydana gelen kayıplara ve hasarlara yol açmaktadır (IPCC, 2023: 4-5).

Atmosferdeki karbondioksit oranı Sanayi Devrimi'nden önce 1750'de yaklaşık 280 milyonda bir birim (ppm) iken, günümüzde bu oran 430 ppm'ye yükselmiştir (Dessler, 2022: 89; Scripps Institution of Oceanography, 2025). Sera etkisi ve atmosferik karbondioksitin küresel sıcaklık üzerindeki rolü, yüzyılı aşkın süredir bilimsel olarak incelenmektedir. Küresel ısınmaya ilişkin öngörüler, özellikle son yıllarda çok sayıda yöntemin kullanıldığı çalışmalarla desteklenmiş; IPCC raporları bu bulguları rafine ederek sunmuştur. Günümüzde, IPCC'nin küresel ısınma öngörüsüne ilişkin modeli geçerliliğini korumaktadır (Archer ve Rahmstorf, 2010: 15).

Sivil toplum, tarihsel olarak devletle özdeş bir yapıdan evrilerek zamanla devletin dışında fakat onunla iş birliği içinde veya dengeleyici bir rol üstlenen bir alan haline gelmiştir. 18. yüzyıldan itibaren; Aydınlanma düşüncesi, ekonomik dönüşümler ve bireysel hak talepleriyle birlikte sivil toplum devletten ayrılarak, bireylerin ve toplulukların kendi iradeleriyle örgütlendikleri özerk bir alan olarak tanımlanmıştır. Günümüzde ise sivil toplum; demokratik katılımı güçlendiren, hak ve özgürlükleri savunan, devleti denetleyen ancak onun karşısı olmayan bir yapıyı ifade etmektedir (Aslan, 2010: 209-210).

Modern sivil toplum fikri 18. yüzyılın sonlarında ortaya çıkmıştır. Thomas Paine'den Georg Hegel'e kadar bir dizi siyaset teorisyeni sivil toplum kavramını, devlete paralel ancak ondan ayrı bir alan olarak geliştirmiştir. Sivil toplum, vatandaşların kendi çıkarları ve istekleri doğrultusunda örgütlendikleri bir alandır (Carothers ve Barndt, 1999: 18). Sivil toplum; aktivistler, çıkar grupları, baskı grupları, lobiciler, vakıflar, dernekler, savunma grupları, sendikalar, iş örgütleri, üniversiteler, düşünce kuruluşları ve diğerleri için kullanılan bir terimdir (Kuşku Sönmez, 2019: 962).

2. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İLE MÜCADELEDE STK'LARIN YERİ VE ÖNEMİ

STK'ların insan hakları ve çevreyi koruma adına iklim değişikliğiyle mücadelede söz sahibi olma isteği, hükümetler arasındaki uluslararası iklim görüşmelerinin başarısızlıkla sonuçlanmasıyla ortaya çıkmıştır. BMİDÇS ve Kyoto Protokolü'nün dünya gündemine girmesiyle birlikte STK'lar, hükümetlerin bu alandaki samimiyetsiz politikalarına karşı seslerini yükseltmeye başlamıştır. Özellikle 2009 Kopenhag İklim Zirvesi'yle birlikte hükümetlerin etkisiz müzakereleri, neredeyse tüm iklim konferanslarının sivil toplum protestolarıyla açılıp kapanmasına yol açmıştır. Bu sivil hareketlerin temel amacı iklim değişikliğine karşı daha sert önlemlerin alınması çağrısı yapmaktır (Talu, 2015: 642-643).

İklim değişikliği şu anda gerçekleşmekte ve dünya çapında özellikle en yoksul ve savunmasız topluluklar özelinde ciddi olumsuz etkilere yol açmaktadır. Hükümetler, iklim değişikliği sorununa ilişkin her seviyedeki topluluklara yardımcı olmaktan sorumludur. Ancak, hükümetler genellikle sivil toplum baskısı altında harekete geçmektedir. Bu sebeple, sivil toplumun; iklim değişikliği konusunda farkındalık oluşturma ve aynı zamanda hükümetler, bağışçılar ve uluslararası kuruluşların iklim

değişikliği kısıtlamalarıyla şekillenen bir geleceği planlamalarına yardımcı olma konusunda önemli bir rolü vardır (Reid vd., 2012: 1).

Karmaşık ve kapsamlı bir küresel sorun olan iklim değişikliği, küresel ölçekte acil ve çok yönlü eylemleri ve müdahaleyi gerektirmektedir. Bu süreçte STK'lar; toplulukları güçlendirme, kamuoyunu bilinçlendirme, politika savunuculuğu yapma ve sürdürülebilir uygulamaları yaygınlaştırma yoluyla önemli bir rol üstlenmektedir. İlave olarak STK'lar; yerel düzeyde yürüttükleri eğitim, kapasite geliştirme ve kaynak tahsisi faaliyetleriyle toplulukların iklim eylemine katılımını teşvik etmekte ve bunun yanı sıra gerçekleştirmiş oldukları; farkındalık kampanyaları ve etkinliklerle de bilimsel bilgi ile kamuoyu arasında köprü kurmaktadır. Ayrıca, STK'lar; politika yapım süreçlerine dâhil olarak iklim dostu mevzuatın geliştirilmesini desteklemekte ve yerel yenilenebilir enerji, sürdürülebilir tarım, atık yönetimi gibi uygulamalarla küresel iklim hedeflerine somut katkılar sunmaktadır. Bu çok katmanlı roller, STK'ların hükümetler ve özel sektör arasında bağ kuran, katılımı artıran ve toplumsal dayanıklılığı güçlendiren dinamik bir aktör olarak öne çıkmasını sağlamaktadır (Angel P. A., 2025). STK'lar, değişen iklim koşullarında politika oluşturma sürecinde önemli bir katalizör rolü üstlenmektedir. Sivil toplum; yeni yasaların, programların, politikaların ve stratejilerin oluşturulmasında baskı yapabilmekte, hükümetleri taahhütlerine karşı hesap verebilir tutabilmekte ve iklim değişikliğinden en fazla etkilenen hassas grupların haklarını gözetebilmektedir (Monciatti vd., 2022: 11).

İklim değişikliği ile mücadeledeki en önemli eksikliklerden biri, etkili bir yönetim yapısının olmamasıdır. Bu sebeple, iklim değişikliğiyle sürdürülebilir bir şekilde mücadele edebilmek için bilimsel, etkin ve adil bir yaklaşım benimseyecek yeni kurumlar ve sistemlerin kurulması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, vatandaşları ve yerel toplulukları güçlendirecek bir yapının oluşturulması, böylece ortaya çıkacak kolektif güçle merkezî ve yerel yönetimler üzerinde etkili bir baskı kurulması beklenmektedir. Bu yapıyı şekillendiren en önemli aktörlerden birisi ise şüphesiz STK'lardır (Özer, 2017: 842).

İklim değişikliğinden en çok etkilenen bazı ülkelerde gittikçe daha fazla STK ulusal düzeyde sivil toplum ağları oluşturmak için bir araya gelmektedir. Bu ağlar, iklim değişikliği konusunda farkındalık oluşturma, en savunmasız gruplara fayda sağlayacak iklim değişikliği uyum faaliyetlerini destekleme, iklim değişikliğini hafifletmeye yardımcı olacak düşük karbonlu kalkınma yolları geliştirme, yerel geçim kaynaklarını iyileştirme, araştırmalar yapma ve sonuçları yayma, iklim değişikliği konusunda kapasite geliştirme ve hükümet planlama süreçlerini çeşitli düzeylerde etkilemek amacıyla birçok savunuculuk faaliyetinde bulunmaktadır (Reid vd., 2012: 1).

İklim değişikliğine karşı mücadelede STK'ların rolü sadece savunuculuk ve farkındalık oluşturma ile sınırlı olmayıp, iklim hizmetleri alanında işlevsel sorumluluk üstlenmeleriyle gittikçe genişlemektedir. Artan iklim hizmeti talebi ve bu alana yönelik yatırımlar, STK'ların iklim hizmetleri değer zinciri içinde bilgi üretimi, yorumlanması ve uygulanması aşamalarında aktif aracı ve komisyoncu roller üstlenmelerine olanak tanımıştır. Bu süreçte, STK'ların özellikle kırılgan ve dezavantajlı topluluklarla kurdukları güçlü ilişkiler, iklim verilerinin yerel bağlamlara uygun şekilde aktarılmasına ve kullanılmasına katkı sağlamaktadır (Jones vd., 2016).

İddialı bir iklim politikası, güçlü bir kamuoyu desteğini gerektirir. STK'ların daha fazla katılımı, iklim politikalarının oluşturulmasına yönelik desteğin artmasına yardımcı olabilir. Bu

bağlamda yapılan bir araştırma, Çin’de STK’ların iklim politikası yapımına daha fazla dâhil olmasının iklim politikasına yönelik kamu desteğini artırabileceğini ortaya koymaktadır (Bernauer vd., 2016).

Başka bir araştırma, iklim değişikliği iletişiminin bilgi ve farkındalığı artırmada kritik bir rol oynadığını, bunun da iklim politikalarıyla etkileşimi güçlendirerek politikaların ve sonuçların iyileşmesine katkı sağladığını ortaya koymaktadır. Birçok çalışma, aktif etkileşimin iklim riskleri konusunda bilgi ve farkındalığı artırdığına ve bu etkileşimin tutumları değiştirebileceğine, ayrıca davranışlar üzerinde olumlu etkiler yapabileceğine işaret etmektedir. Bu kapsamda iklim değişikliğine yönelik bilişsel, duygusal ve davranışsal etkileşim biçimleri bireylerin çevreyle uyumlu tutum ve davranışlar geliştirmesinde belirleyici rol oynamakta ve toplumsal farkındalığı artırmaktadır. Kamuoyunun iklim değişikliğiyle anlamlı etkileşimi, bireylerin çevresel sorunlara yönelik eyleme geçme istekliliğini artırmakta ve bireysel kapasitenin gelişmesine katkı sağlamaktadır (Axon, 2016; Burke vd., 2018; Sutton ve Tobin, 2011; Wolf ve Moser, 2011). Bu bağlamda, iklim değişikliği politikalarını ve planlarını iyileştirmek için kamu desteğine ihtiyaç duyulduğundan, toplumsal dayanıklılığın oluşturulmasına yardımcı olabilecek aktif ve daha yüksek katılım düzeylerini iyileştirmek için etkili stratejileri belirlemek üzere kamu katılımı sürecine daha fazla araştırma odaklanmalıdır (Khatibi vd., 2021).

İklim değişikliğiyle mücadelede STK’ların etkili aktörler haline gelmesinde “sorun çerçeveleme” stratejileri önemli bir araç olarak öne çıkmaktadır. STK’lar, iklim adaleti çerçevesini benimseyerek yalnızca iklim krizinin çevresel boyutlarını değil, aynı zamanda sosyal eşitsizlikleri ve kırılgan gruplar üzerindeki etkileri de görünür kılmakta; bu sayede kayıp ve hasar gibi öncelikli konulara yönelik toplumsal ve siyasi farkındalığı artırmaktadır. Bu çerçeveleme biçimi, STK’ların hem kendi tabanlarında seferberlik kapasitesini genişletmesine hem de kamu kurumları ve diğer paydaşlarla daha kapsayıcı ittifaklar kurmasına uygun bir zemin hazırlamaktadır. Bulgular, STK’ların stratejik çerçevelemeyi kullanarak kaynaklara erişimlerini artırebildiklerini ve çerçevelemenin ikna edici gücü sayesinde politika yapım süreçlerinde etkili olabildiklerini göstermektedir (Allan ve Hadden, 2017).

3. TÜRKİYE’DE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İLE MÜCADELE VE STK’LAR

Türkiye’de iklim değişikliği ile mücadele, başta merkezî yönetim olmak üzere yerel yönetimler, özel sektör, üniversiteler, araştırma ve düşünce kuruluşları, STK’lar gibi geniş bir aktör yelpazesinin ortak çabalarıyla sürdürülmektedir. Bu çok paydaşlı yaklaşım Türkiye’nin ulusal düzeyde daha etkili ve sürdürülebilir politikalar geliştirmesini sağlamakta olup, iklim değişikliği ile mücadelede güçlü bir toplumsal mutabakatın oluşmasına katkı sunmaktadır. Türkiye, çok paydaşlı bu iş birliğinin uluslararası platformlarda daha fazla tanınmasını ve öne çıkarılmasını sağladığında, küresel düzeydeki iklim politikalarına etki etme gücünü artıracak ve haklı taleplerinin kabul edilmesinde daha güçlü bir pozisyona sahip olacaktır (Talu ve Kocaman, 2019: 17).

Türkiye, iklim değişikliği ile mücadelede kapsamlı politikalar geliştirmiştir. Bu politikalar uluslararası taahhütleri, yasal düzenlemeleri, ulusal stratejileri, ulusal eylem planlarını içermektedir. Türkiye, iklim değişikliği ile mücadelede uluslararası taahhütleri doğrultusunda önemli adımlar atmakta ve küresel iklim rejimi çerçevesinde belirlenen politikaları benimsemektedir. Bu kapsamda Türkiye; 2004 yılında BMİDÇS’ye, 2009 yılında Kyoto Protokolü’ne ve 2021 yılında ise Paris

Anlaşması'na taraf olmuştur. Uluslararası yükümlülüklerini yerine getirme sorumluluğuyla hareket eden Türkiye, 2030 ve 2050'li yılları kapsayan orta ve uzun vadeli hedefler doğrultusunda net sıfır emisyon vizyonunu ortaya koymuş ve bu çerçevede iklim değişikliğiyle mücadelesini sürdürmektedir.

Türkiye'nin 2021 yılında Paris Anlaşması'na taraf olmasıyla birlikte iklim değişikliği ile daha etkili mücadele edebilmek için "İklim Kanunu" gündeme gelmiştir. Söz konusu kanun teklifi 20 Şubat 2025'te Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne (TBMM) sunulmuş olup, kanunlaşması beklenmektedir. Söz konusu kanun teklifi ile "iklim değişikliği ile mücadele bağlamında sera gazı emisyonlarının azaltılması, bu doğrultuda iklim değişikliğine uyum faaliyetlerinin, planlama ve uygulama araçlarının, iklim değişikliği ile mücadelede kullanılacak gelirlerin, ayrıca izin ve denetime ilişkin ilkelerin yasal ve kurumsal çerçevesinin düzenlenmesi amaçlanmaktadır" (TBMM, 2025). 2025 yılında yürürlüğe girmesi planlanan İklim Kanunu, Türkiye'nin iklim politikalarının yasal çerçevesini oluşturmaya yönelik kapsamlı düzenlemeler içermektedir. Söz konusu kanun kapsamında; emisyon azaltım hedefleri, iklim değişikliğine uyum stratejileri, karbon fiyatlandırma mekanizmaları, yerel düzeyde hazırlanacak iklim eylem planları ile ilgili kurum ve kuruluşların görev ve sorumluluklarının düzenlenecek olmasının, iklim değişikliği ile mücadeleye dinamizm kazandıracağı söylenebilir.

Bununla birlikte STK'lar ve uzmanlar, İklim Kanunu teklifine birçok açıdan eleştirel bakmaktadır. Bu kapsamda kanun teklifine yönelik eleştirilerin; somut emisyon azaltım hedeflerinden, bağlayıcı ara tarihlerden ve çevresel adalet ilkelerinden yoksunluk üzerinde yoğunlaştığı gözlemlenmektedir. Ayrıca söz konusu kanunun bu haliyle bir iklim politikası belgesinden çok, emisyon ticaretine dayalı ekonomik bir düzenlemeyi yansıtan bir düzenleme olduğu ileri sürülmektedir. Kanun metninde net sıfır hedefi dahi yer almazken, çevresel koruma kalkınma hedefleri karşısında geri planda bırakılmış, temel çevre hukuku ilkeleri belirsiz ve teknik dili yetersiz kalmıştır. Eleştirilerin ortak noktası, teklifin iklim krizine bütüncül bir yanıt vermemesi ve piyasa odaklı yaklaşımıyla gerçek bir mücadele aracı olmaktan uzak olmasıdır (Ata, 2025; Çelik, 2025; İklim Haber, 2025b; Sarıtaş, 2025).

Türkiye, 2010-2023 yıllarını kapsayan dönemde İklim Değişikliği Strateji Belgesini ve 2011-2023 yıllarını kapsayan dönemde ise İklim Değişikliği Eylem Planını hayata geçirmiştir. Söz konusu strateji ve eylem belgelerinde tüketim kalıplarının iklim dostu bir yapıya kavuşturulabilmesi amacıyla diğer paydaşlarla birlikte STK'ların iş birliğiyle kamuoyunda farkındalığın artırılması hedefi ortaya konulmuştur. Nitekim, Türkiye'de iklim değişikliği konusunda kamuoyu farkındalığını artırma çabaları kapsamında STK'ların faaliyetlerinde artış meydana gelmektedir. Ancak bu kuruluşların büyük kısmı emisyon azaltımına odaklanmakta, iklim değişikliğine uyum konusuna sınırlı ölçüde yer vermektedir. Özellikle ekosistem hizmetleri alanında deneyimli STK'ların öncülüğünde uyum odaklı katılımın yaygınlaştırılması ve farkındalığın artırılması amacıyla kamuoyuna yönelik bilinçlendirme programlarının geliştirilmesine duyulan ihtiyaca dikkat çekilmiştir (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2012).

Türkiye iklim değişikliği ile mücadelede 2030 yılı orta vadeli hedefine ulaşabilmek için 2024-2030 yıllarını kapsayacak dönemde İklim Değişikliği Azaltım Stratejisi ve Eylem Planı ile İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı hazırlayarak uygulamaya koymuştur. Azaltım stratejileri kapsamında, ilgili sektörlerle yönelik strateji ve eylemlerin belirlenmesi amacıyla kamu

kurumları, özel sektör temsilcileri ve STK’lardan oluşan 175 kurum ve kuruluştan 2.000’in üzerinde katılımcının iştirakiyle çok sayıda sektörel çalıştay ve istişare toplantısı gerçekleştirilmiştir. Bu süreç sonucunda, 7 ana azaltım sektörü ile 2 yatay kesen tema alanını kapsayan, toplam 49 strateji ve 260 eylemden oluşan temel sektörel stratejiler ortaya konmuştur. Uyum stratejileri ise, 11 temel sektör ile yatay kesen temalara yönelik olarak belirlenen 40 stratejik hedef ve 132 eylemi içermektedir (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2024a; 2024b).

Türkiye’de STK’lar; ağlar, platformlar, sosyal hareketler, ulusal ve uluslararası çevre STK’ları, düşünce kuruluşları ile meslek ve uzmanlık temelli örgütlenmeler şeklinde çeşitlenen yapılarıyla iklim değişikliğiyle mücadelede bilgi ve politika üretimi ile iklim uyum yönetişiminde önemli bir aktör grubu olarak faaliyet göstermektedir. Bu çerçevede, çeşitli STK’lardan oluşan iklim ağı; politika ve strateji geliştirme, savunuculuk ve iletişim alanında iklim krizine uyum ve toplumsal dayanıklılığın artırılması konularına dikkat çekmektedir (İklim Ağı, 2025).

İklim değişikliğiyle mücadelede STK’ların rolü, politika oluşturma süreçlerinde hem tamamlayıcı hem de denetleyici bir işlev üstlenmeleri açısından oldukça önemlidir. Türkiye özelinde, uluslararası kuruluşların (UNDP, REC, GEF vb.) sağladığı teknik ve finansal destek, iklim politikalarının gelişiminde belirleyici olurken; STK’lar daha çok kamuoyunu bilgilendirme, karar alıcıları etkileme ve hükümet politikalarını denetleme işlevleriyle öne çıkmaktadır. Kampanyalar, eğitim programları, farkındalık çalışmaları ve medya yoluyla yapılan müdahaleler, STK’ların iklim sorununu sürekli olarak gündemde tutmasına ve siyasi irade üzerinde baskı kurmasına olanak tanımaktadır. Bu çerçevede katılımcı ve kapsayıcı mekanizmaların geliştirilmesi, STK’ların bilgi birikimi ve toplumsal meşruiyetinin politika süreçlerine entegre edilmesini kolaylaştıracaktır. Böylece, hem daha uygulanabilir hem de toplumsal destek bulma potansiyeli yüksek iklim politikalarının geliştirilmesi mümkün olabilecektir (Yegin Yarayan, 2022).

4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Türkiye’de farklı alanlarda faaliyet gösteren STK’lara (dernekler) ilişkin bilgilere, İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü bünyesindeki Dernekler Bilgi Sistemi (DERBİS) veri tabanından erişilmektedir² (İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2025). Kültür ve Turizm Bakanlığı Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün web sitesindeki “Vakıf Sorgulama” linkinden Türkiye’de faaliyet gösteren vakıfların bilgilerine ulaşılabilir³ (Kültür ve Turizm Bakanlığı Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2025).

Bu kapsamda Türkiye’de dernek ve vakıf statüsünde faaliyet gösteren STK’lara ilişkin istatistiki bilgiler Grafik 1’de verilmiştir. Buna göre DERBİS’ten alınan veriler doğrultusunda 100.814 faal dernek bulunmaktadır. Bu derneklerden 2.692’si “çevre, doğal hayat ve hayvanları koruma” alanında faaliyet göstermektedir⁴ (İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2025). Vakıf Sorgulama linkinden vakıf türü olarak “yeni vakıflar” seçilip tarama

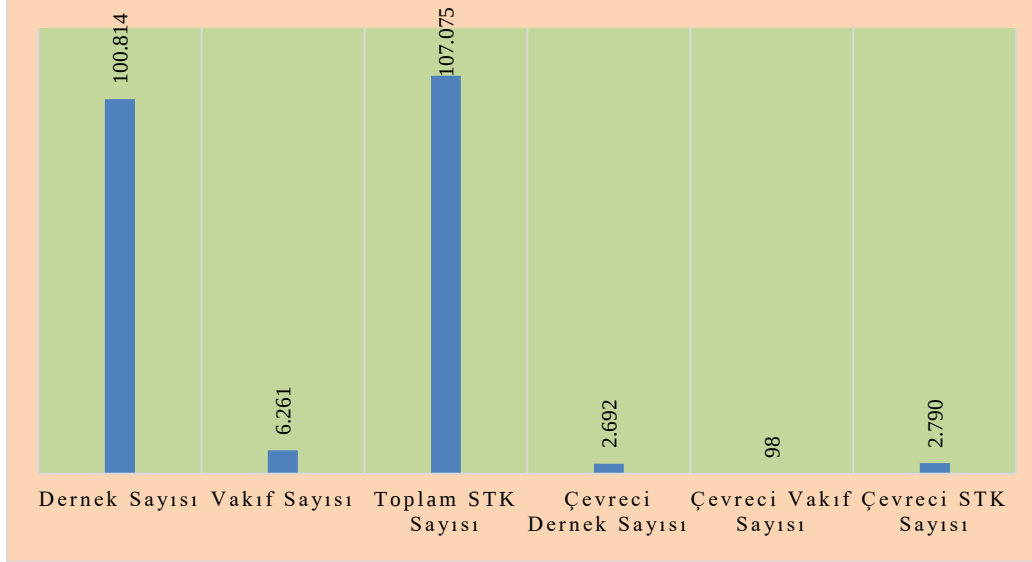
² DERBİS’te farklı alanlarda faaliyet gösteren derneklerin “faaliyet alanı, detaylı faaliyet alanı, kurum adı, kütük no, kuruluş tarihi, web sitesi, kurum adresi” vb. bilgilere erişilmekte, derneklere ilişkin değişik türde istatistiki raporlar alınabilmektedir.

³ Vakıf Sorgulama linkinde “vakıf türü, vakıf adı, ili, ilçe” vb. arama yapılabilen ve arama sonucunda “vakıf adı, adresi, ilçe/şehir, telefon/faks, e-tebligat adresi, e-posta adresi” erişilebilmektedir.

⁴ DERBİS’te “hayvanları koruma” dernekleri de “çevre, doğal hayat, hayvanları koruma” başlığı altında yer aldığı için bunların tümü çevreci STK grubunda değerlendirilmiştir.

yapıldığında, 6.261 sayısına ulaşılmıştır. Bu sorgulamada “iklim”, “çevre”, “ekoloji”, “erozyon” kelimeleri yazılıp tarama yapıldığında 98 sayısına ulaşılmıştır (Kültür ve Turizm Bakanlığı Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2025).

Grafik 1: STK'lara İlişkin İstatistiki Veriler

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

Türkiye’de, kâr amacı gütmeyen ve gönüllülük esasına göre çalışan 107.075 STK bulunmakta olup, bunların 2.790’ı çevre alanında faaliyet göstermektedir (Grafik 1). Bu çalışmada, kapsamın daha yönetilebilir ve derinlemesine analiz edilebilir olması amacıyla, Türkiye’de faaliyet gösteren, kâr amacı gütmeyen ve gönüllülük esasına göre çalışan STK’lardan vakıf ve dernek kategorisinde olup, iklim değişikliği konusunda çalışmalar yürüten çevreci kuruluşlar örneklem yoluyla seçilmiştir. Bu tercih, nitel içerik analizinin derinlikli uygulanabilmesine olanak sağlamakta ve seçilen örneklerin iklim değişikliği ile mücadele bağlamında yürüttükleri faaliyetlerin temsil gücünü esas almaktadır.

Bu çalışmada iklim değişikliği konusunu gündemine alan 8 çevreci STK incelenmiştir. Çalışmada nitel araştırma yönteminden yararlanılmış; STK’ların web sitelerinde yer alan iklim değişikliğine yönelik yayınlar, raporlar, projeler, eğitimler, atölye faaliyetleri, haberler, etkinlikler vb. çalışmaları içerik analizi yoluyla sistematik olarak incelenmiştir. Elde edilen veriler STK’ların iklim değişikliği konusundaki söylem, yaklaşım ve faaliyetlerini değerlendirmek amacıyla analiz edilmiştir.

5. TÜRKİYE’DE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İLE MÜCADELE EDEN STK’LAR VE FAALİYETLERİ

Türkiye’de iklim değişikliği ile mücadele eden birçok STK vardır. Bu kapsamda burada iklim değişikliği ile mücadele eden belli başlı STK’ların çalışmaları üzerinde durulacaktır.

Türkiye’de iklim kriziyle mücadele için bir dizi adım atılmıştır. STK’lar ve kamu kurumlarını bir araya getiren İklim Şurası ve Su Şurası gibi platformlarda, bu soruna dair karşılaşılan zorluklar tespit edilmiş ve çözüm önerileri tartışılmıştır. İklim krizi, küresel bir tehdit olarak toplumun her

kesimini etkileyebilmekte ve yaşamın her alanında olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Bu sebeple, iklim politikaları hem ulusal hem de uluslararası düzeyde katılımcı bir yaklaşım benimsenerek yerel ihtiyaçlara uygun ve yerinden çözümlerle şekillenip uygulanmalıdır (TEMA Vakfı, 2024: 19).

İklim değişikliği sorununun etkili bir şekilde ele alınabilmesi ve toplumsal farkındalığın artırılması adına, STK'ların önemli bir rolü bulunmaktadır. Bu bağlamda, STK'ların; politikacılar, bilim insanları, hükümet yetkilileri, çiftçiler, sanayi sektörü temsilcileri ve toplumun genel kesimleriyle etkin bir diyalog kurması büyük önem taşımaktadır. Bu aktörler arasında bilgi paylaşımı ve iş birliğinin geliştirilmesi, iklim krizinin yönetilmesinde önemli bir adım olacaktır. Sorunların çözümü için gereken etkili iletişim ve iş birliği sistemlerinin kurulmasında STK'lar, kritik bir görev üstlenmektedir (Günay ve Güçdemir, 2022: 1039).

5.1. TEMA Vakfı

TEMA Vakfı, iklim değişikliği ile mücadelede ulusal ve uluslararası düzeyde önemli bir role sahiptir. Vakfın, BMİDÇS'ye gözlemci olarak katılması ve küresel sivil toplum ağlarında etkin rol oynaması, Türkiye'nin uluslararası iklim politikalarında aktif olmasına katkı sağlamaktadır. Bunun dışında Türkiye'deki yerel yönetimler ve halkla doğrudan etkileşimde bulunarak iklim değişikliği konusunda farkındalık oluşturma ve kapasite geliştirme projeleri yürütmektedir. Vakıf, fosil yakıt kullanımının azaltılması gibi kritik adımları destekleyen projelerle Türkiye'nin sera gazı emisyonlarını azaltma hedefine katkı sunmakta ve katılımcı strateji geliştirme sürecine dâhil olmaktadır. Özellikle yerel düzeyde hazırlanan iklim eylem planları ve gönüllü projeleri ile toplumun her kesimine ulaşmayı amaçlayan Vakıf, iklim değişikliği ile mücadeledeki sorumluluğunu geniş bir paydaş yelpazesıyla yerine getirmeye çalışmaktadır (TEMA Vakfı, 2025b).

TEMA Vakfı ve Millî Eğitim Bakanlığı iş birliği ile "İklim Değişikliği Eğitim ve Farkındalık Projesi" hayata geçirilmiştir. Bu proje kapsamında okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise öğrencileri ile gençlerin gelişimsel özellikleri dikkate alınarak eğitim içerik ve materyalleri hazırlanmış ve İklim TEMA Eğitim Portalı üzerinden öğretmenlerin erişimine açılmıştır. Proje ile öğrencilerin ve gençlerin hava durumu, mevsimler, iklim ve iklim değişikliği konusunda bilinçlenmeleri, bu alandaki temel kavramları öğrenmeleri; iklim değişikliğinin nedenlerini, sonuçlarını ve olası etkilerini anlamaları; insan faaliyetlerinin iklim sistemi üzerindeki etkilerini fark etmeleri ve bu konuda düşünceler geliştirmeleri; iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik günlük yaşamda uygulanabilir çözüm önerilerini hayata geçirmeleri hedeflenmektedir (TEMA Vakfı, 2025c). Ayrıca, okullarda yüz yüze eğitim ve farkındalık etkinlikleri ile projenin etki alanı genişletilmiştir. Proje kapsamında 2022 yılından bu yana gerçekleştirilen eğitim etkinlikleri ile 72 ilde yaklaşık 19 bin çocuğa ve gence ulaşılmıştır. Farkındalık etkinlikleri kapsamında 2022 yılından bu yana gerçekleştirilen iklim değişikliği sunumu, belgesel gösterimi, iklim söyleyişleri ile 28 ilde yaklaşık bin 300 genç ve yetişkine ulaşılmıştır. İklim TEMA Eğitim Portalı 2 Mayıs 2023 tarihinde kamuoyunun erişimine açılmış ve 2024 yılı Haziran ayı itibarıyla yaklaşık 86 bin 250 çocuğa ulaşılmıştır (TEMA Vakfı, 2025a). Bu kapsamlı ve sürdürülebilir eğitim projesinin iklim değişikliği ile mücadelede genç nesillerin daha bilinçli ve çözüm odaklı bir yaklaşım geliştirmelerine katkı sağlaması beklenmektedir.

TEMA Vakfı'nın iklim değişikliği ile mücadelesi farklı yaş grupları ile toplumsal grupları kapsar ve bu gruplara yönelik hazırlanan çeşitli videolar aracılığıyla bilgilendirme ve eylem çağrıları

yapılmakta ve toplumsal farkındalık artırılmaya çalışılmaktadır. Vakfın amacı, iklim değişikliği konusunda topluma farkındalık kazandırmak ve kolektif bir çözüm hareketine öncülük etmektir. TEMA Vakfı'nın hazırlamış olduğu videolar toplumun çeşitli kesimlerine sadece bilgi vermekle kalmıyor; aynı zamanda toplumda bir dönüşüm yapmayı da hedeflemektedir. Videoların içeriklerine bakıldığında biyolojik çeşitlilik ve doğa, eğitim ve farkındalık oluşturma, eylem adımları ve pratik çözümler, geri dönüşüm ve sıfır atık, kadınların ve yerel toplulukların rolü, su ve tarım gibi temaların öne çıktığı görülmektedir.

TEMA Vakfı, dijital ortamda afişler hazırlayarak yazılı mesajlar vermektedir. Bu kapsamda Şekil 1'de görüldüğü gibi Erozyonla Mücadele Haftası için hazırlanan dijital afişte "Toprak, iklimi de biyolojik çeşitliliği de korur. Toprak giderse, her şey biter." mesajına yer verilmiştir. Afişte yer alan sonsuzluk sembolü ve üzerindeki ağaç, kuş, balık, kelebek, çiçek gibi öğeler ile biyolojik çeşitliliğe görsel bir gönderme yapılır. Bu öğeler ile afişteki görsel ile metin arasında anlam birliği kurularak ekosistemdeki canlıların bütünlüğü vurgulanır. Sembollerde kullanılan renkler ve yapraklar, mevsimsel döngülere işaret ederken; toprağın korunmasının iklim değişikliği üzerindeki olumlu etkisine dikkat çekilir (Şahin, 2023: 171-172).

Şekil 1: 2021 Erozyonla Mücadele Haftası İçin Tasarlanan Afişi Örneği.

Kaynak: Enerji Ekonomisi, 2021.

TEMA Vakfı, 1995 yılından bu yana siyasi partilere ekosistemi bütüncül bir yaklaşımla ele alan ve gelecek kuşakların haklarını gözetken çevre odaklı politikalar geliştirmeleri amacıyla Eko-Siyaset Bildirgeleri hazırlamakta ve kamuoyu ile paylaşmaktadır. Bildirgelerde su, toprak, iklim değişikliği ve arazi kullanımı gibi çevresel parametrelere ilişkin sorunlar ve çözüm önerileri yer almaktadır. Ayrıca vakfın yürüttüğü yoğun çalışmaların kısa sürede somut sonuçları olduğu söylenebilir. Bu anlamda 81 ilde bağışçıların desteğiyle en az bir ormanın oluşturulması, doğa eğitimi ve farkındalık programları aracılığıyla 5 milyondan fazla çocuğa ulaşılması ile çevre seminerleri yoluyla 50 bini aşkın öğretmen ve 35 binden fazla kamu görevlisinin bilinçlendirilmesi bu çerçevede kayda değer gelişmeler olarak değerlendirilmektedir (Sezik, 2022: 602).

5.2. Türkiye Çevre Vakfı

Türkiye Çevre Vakfı (TÇV), 1978 yılında kâr amacı gütmeyen ve bağımsız bir gönüllü kuruluş olarak kurulmuştur. Vakfın temel amacı herkesin daha temiz, sağlıklı, düzenli ve yaşanabilir bir çevrede yaşamını sürdürebilmesine katkı sağlamaktır. Bu doğrultuda çevrenin korunması ve geliştirilmesine yönelik araştırmalar yürütülmekte, yayınlar hazırlanmakta ve bilimsel toplantılar düzenlenmektedir. TÇV'nin hizmet alanları araştırma, yayıncılık ve kamuoyu bilgilendirmeyi kapsamaktadır. Bu çerçevede yayınlanan ve çevre konusunun hemen her boyutunu ele alan 192 kitap, Türkiye'deki çevre literatürünün temel taşlarını oluşturmaktadır (TÇV, 2025b). Bu yayınlar arasında iklim değişikliği temalı birçok eser bulunmaktadır.

TÇV, Ankara Üniversitesi Çevre Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi ile iş birliği yaparak 30 Kasım - 1 Aralık 2017 tarihlerinde “İklim Değişikliği ile Mücadele Bağlamında Türkiye’de Tarım ve Gıda Güvenliği Çalıştayı”nı düzenlemiştir. Çalıştayı amacı, iklim değişikliğinin Türkiye’de tarım ve gıda güvenliği üzerindeki etkilerini çok yönlü biçimde ele almak ve bu etkilerle mücadeleye yönelik sürdürülebilir çözüm önerileri geliştirmektir (Sezik, 2022: 601; TÇV, 2025a).

TÇV, 2015-2018 yılları arasında yayımladığı Haber Bültenlerinde iklim değişikliği konusuna kapsamlı biçimde yer vererek, bu küresel sorunun kamuoyu nezdinde görünürlüğünü artırmayı hedeflemiştir. TÇV'nin bu konuyu bültenlerinde düzenli biçimde ele alması, toplumsal farkındalığın artırılması ve çevresel risklerin azaltılmasına yönelik bilinç oluşturulması açısından önemli bir işlev görmektedir. Bu bağlamda Vakfın yayın politikası, çevre sorunlarının çözümünde iletişim araçlarının ve kamuoyu bilincinin rolünü ortaya koyan somut bir örnek teşkil etmektedir (TÇV, 2025a). TÇV'nin web sitesindeki içerikler incelendiğinde, 2018 yılı Haziran ayından sonra yeni bir Haber Bülteni yayımlanmadığı görülmektedir.

5.3. Sürdürülebilirlik İçin 17. Amaç Derneği

Sürdürülebilirlik için 17. Amaç Derneği, günümüzün küresel sorunlarından biri olan iklim değişikliği ve sürdürülebilirlik alanında çalışmalar yürütmek üzere kurulmuştur. Dernek, iklim değişikliği konusunda adil dönüşüm, yeşil ekonomi, iklim adaleti, çevresel adalet, enerji adaleti ve iklim göçü gibi ana temalar üzerine bilimsel araştırmalar gerçekleştirmeyi, bu alanlardaki çalışmaları desteklemeyi ve üretilen bilginin toplumla paylaşımını sağlayarak kamuoyunda farkındalık oluşturmayı amaçlamaktadır (Sürdürülebilirlik için 17. Amaç Derneği, 2025). Bu temaların yanı sıra Dernek, iklim haberciliği ve iletişimi konusunda araştırmalar yapmaktadır. Bu konuda araştırmaları, araştırmacıları ve gazetecileri desteklemekte ve genç araştırmacıların yetişmesini teşvik etmektedir. Bu bağlamda İklim Haber adı geçen dernek bünyesinde faaliyet yürütmektedir.

İklim değişikliğine ilişkin bilimsel çalışmalar, iklim politikaları ve iklim ekonomisi hakkında güncel gelişmeleri paylaşan bir haber sitesi olan İklim Haber; iklim değişikliği konusunu bilimsel, ekonomik ve politik yönleri ile ele almayı ve alana ilişkin bilgiyi yaygınlaştırmayı amaçlamaktadır. İklim Haber, iklim değişikliğinin bilimsel temellerine ilişkin makaleler, analizler, Türkiye’de iklim değişikliği algısına ilişkin raporlar hazırlamakta ve web sitesinde paylaşmaktadır (İklim Haber, 2025a).

İklim değışikliği konusunda kamuoyu algısını ölçmeye yönelik önemli çalışmalarından biri, İklim Haber ve KONDA Araştırma tarafından 2018 yılından itibaren yürütölen “Türkiye’de İklim Değişikliği Algısı” araştırmalarıdır. Bu çalışmalar, Türkiye toplumunun iklim değışikliğine ilişkin bilgi, tutum ve farkındalık düzeyini nicel verilerle ortaya koymakta ve zaman içinde yaşanan değışimleri izleme olanağı sunmaktadır. 2024 yılı verilerine göre, Türkiye’de her 10 kişiden 7’si iklim değışikliği konusunda endişe duymakta ve aynı oranda birey, bu sorunun insan faaliyetlerinin bir sonucu olduğunu düşünmektedir. Katılımcıların %87’si düzensiz hava olaylarının arttığını belirtirken, her 10 kişiden 8’i bu olayları doğrudan iklim değışikliğiyle ilişkilendirmektedir. Bu bulgular, kamuoyunun iklim değışikliğini ciddi bir tehdit olarak algıladığını ve bu doğrultuda daha somut, kapsayıcı ve çevre merkezli politikalara ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir (İklim Haber, 2024).

5.4. İklim İçin 350 Derneği

İklim İçin 350 Derneği, adını atmosferdeki karbondioksit yoğunluğunun güvenli üst sınırı olarak kabul edilen 350 ppm değerinden almaktadır. Dernek, başta kömür olmak üzere fosil yakıtların halk sağlığı, doğal çevre ve iklim üzerindeki olumsuz etkileri sebebiyle kademeli olarak terk edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu kapsamda fosil yakıtlardan yenilenebilir enerji kaynaklarına adil ve kapsayıcı bir geçişi desteklemekte ve bu hedef doğrultusunda çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Dernek, iklim değışikliği ile mücadelede iklim adaleti teması üzerinde yoğunlaşmaktadır. İklim İçin 350 Derneği; iklim değışikliğinin küresel ölçekte herkesi etkileyen bir sorun olduğunu, ancak etkilerinin toplumun farklı kesimlerinde eşit şekilde hissedilmediğini vurgulamaktadır. Dernek, özellikle kırılgan ve dezavantajlı grupların bu krizden daha fazla etkilendiğini ifade etmektedir. Dernek, iklim değışikliğiyle mücadeleyi aynı zamanda bir adalet meselesi olarak görmekte ve atılacak adımlarda iklim adaleti ilkesine öncelik verilmesi gerektiğini belirtmektedir (İklim İçin 350 Derneği, 2025).

İklim İçin 350 Derneği, fosil yakıtların finansmanına karşı yürüttüğü “Dumansız Para Sahası” kampanyası ile bankaların iklim sorununa yol açan enerji projelerine sağladığı maddi desteğin sonlandırılmasını talep etmektedir. Kampanya, bankaların başta kömür olmak üzere fosil yakıtla enerji üreten şirketlere finansman sağlamamaları ve bu yönde açık taahhütte bulunmaları çağrısına dayanmaktadır. Bu çerçevede Türkiye’de faaliyet gösteren bazı bankalar yeni kömür projelerine finansman sağlamayacaklarını kamuoyuna duyurmuşlardır. Ancak bu yönde açıklama yapmayan bankalar da vardır. Kampanya ile tüm finans kuruluşlarının şeffaflık, sorumluluk ve iklim adaletini önceleyen bir finans politikası benimsemeleri istenilmektedir (İklim İçin 350 Derneği, 2022).

İklim İçin 350 Derneği’nin de aralarında bulunduğu bazı STK’lar okul, hastane, belediye binası, stadyum, semt pazarı ve ibadethane gibi halka hizmet sunan yapıların elektrik ihtiyacının güneş enerjisinden karşılanmasını zorunlu hale getirmeye yönelik bir kampanya başlatmışlardır. Kampanyanın amacı Türkiye’nin karşı karşıya olduğu enerji maliyetlerinin artışı, iklim krizinin etkileri ve fosil yakıtlara bağımlılık gibi sorunlara çözüm üretilmesidir. Kampanya ile mevcut ve yeni inşa edilecek binalara yönelik teknik ve idari düzenlemelerin hayata geçirilmesi talep edilmekte ve bu sürecin kolaylaştırıcı politikalarla desteklenmesi önerilmektedir (İklim İçin 350 Derneği, 2024b).

İklim İçin 350 Derneği, 2023 yılında Küresel Eylem Ayı kapsamında gerçekleştirdiğı “İklim İçin Güç Ver” etkinlikleri ile dikkat çekici bir farkındalık çalışmasını başlatmıştır. Bu bağlamda,

tarihi Paşabahçe Vapuru ile iklim seferi düzenlenmiş ve 19 gün boyunca yaklaşık 25 bin İstanbulluya ulaşılmıştır. Etkinlik süresince vapurun dış cephesinde bulunan pankartlar ve iç mekânda yer alan bilgilendirici ve sanatsal yerleştirmelerle iklim krizinin nedenlerine ve çözüm yollarına dikkat çekilmiştir. Seferin ardından vapurda yer alan cam uygulamalar 20 gün boyunca ziyaretçilerin erişimine açılmış ve böylece sürdürülebilirlik ve iklim eylemi çağrısı geniş bir kitleye duyurulmaya çalışılmıştır (İklim İçin 350 Derneği, 2024a). Bu etkinlik, kent temelli iklim iletişimine yönelik örnek bir uygulama olarak değerlendirilebilir.

5.5. İklim Değişikliği Politika ve Araştırma Derneği

İklim Değişikliği Politika ve Araştırma Derneği (İDPAD), iklim değişikliği sorununu yalnızca çevresel değil, aynı zamanda sosyal, ekonomik, hukuki ve yönetimsel boyutları ile de ele alır. Farklı disiplinlerden uzmanların bir araya gelmesi ile 2018 yılında kurulan İDPAD, sera gazı emisyonlarının azaltılması kadar iklim değişikliğine uyum politikalarının geliştirilmesine de öncelik vermektedir. İDPAD; bilimsel bilgiye dayalı, rasyonel ve çok paydaşlı bir iklim politikası geliştirmeyi amaçlar. Bu çerçevede hem ulusal hem de uluslararası düzeyde politika önerileri üretmekte, teknik ve bilimsel araştırmalar yürütmekte, çeşitli aktörlere yönelik danışmanlık ve eğitim faaliyetleri sunmaktadır. İDPAD, aynı zamanda Türkiye’de disiplinler arası akademik çalışmaları teşvik ederek bilimsel verilerle politika yapım süreçlerini desteklemeyi amaçlamaktadır (İklim Değişikliği Politika ve Araştırma Derneği, 2025a). İDPAD; iklim değişikliğiyle mücadelede uzun vadeli, etkili ve sürdürülebilir çözümler geliştirmeye katkı sağlamaktadır.

İDPAD; kömürlü termik santrallerin çevresel, toplumsal ve ekonomik etkilerini inceleyen raporlarında, bu tesislerin hem doğaya hem de insan sağlığına olan zararlarını somut verilerle ortaya koymakta ve bu santrallerin adil dönüşüm ilkesi çerçevesinde kademeli olarak kapatılması gerektiğini savunmaktadır. Zonguldak ve Çan gibi kömür bağımlılığı yüksek bölgelerde, yerleşik sosyo-kültürel yapının dönüşümünü hedefleyen pilot projelerin önemine dikkat çeken dernek, bu alanlarda sadece çevresel değil, aynı zamanda toplumsal direnci de göz önünde bulundurarak dönüşüm senaryoları geliştirmektedir. Nallıhan Kuş Cenneti gibi hassas ekosistemlerdeki ağır metal kirliliğine dair çalışmaları ise, ekolojik zararların izlenebilirliğini ve ölçülebilirliğini vurgulamakta; doğa koruma bilincinin artırılmasına katkı sağlamaktadır. Yenilenebilir enerjiye geçiş sürecinde ise Paris Anlaşması’nın 1.5°C hedefi doğrultusunda, enerji üretiminde fosil yakıtların payının azaltılması, yenilenebilir yatırımların desteklenmesi ve yeşil istihdamın teşvik edilmesi gerektiğini savunarak, bu çabalarıyla Türkiye’nin karbon nötr hedeflerine ulaşmasına yönelik somut ve uygulanabilir politika önerileri geliştirmektedir (İklim Değişikliği Politika ve Araştırma Derneği, 2025b).

5.6. Kaynak, Çevre ve İklim Derneği (REC)⁵

Kaynak, Çevre ve İklim Derneğinin (REC), iklim değişikliği sorununa yaklaşımı sürdürülebilir kalkınma ve düşük karbonlu toplum hedefleri doğrultusunda şekillenmektedir. REC, iklim değişikliğiyle mücadelede öncelikli olarak temiz enerji yönetimini, doğal kaynakların akılcı

⁵ “REC, Orta ve Doğu Avrupa için Bölgesel Çevre Merkezi’nin (Regional Environmental Center for Central and Eastern Europe) Türkiye ofisi olarak hizmet veren REC Türkiye’nin faaliyetlerini sürdürmektedir. Siyasi görüşlerden ve çıkar gruplarından bağımsız, uluslararası, kâr amacı gütmeyen bir kuruluş olan REC Türkiye, 2004-2022 yılları arasında Türkiye’de faaliyet göstermiş ve projelerini 11 Şubat 2022 tarihinde resmî olarak Kaynak, Çevre ve İklim Derneği’ne devretmiştir.”

kullanımını ve döngüsel ekonomi ilkelerini teşvik etmeye odaklanmaktadır. REC, iklim politikalarının ulusal karar alma süreçlerine entegrasyonunu artırarak, kamu politikalarının şekillendirilmesine katkı sağlamakta ve paydaşlar arasında iş birliği ve bilgi paylaşımını güçlendirmektedir. Yerel yönetimler, akademi, özel sektör ve diğer paydaşlarla iş birliği yapan REC; iklim finansmanı, sürdürülebilir enerji ve çevre yönetimi alanlarında veri üretimi ve tartışmaların kolaylaştırılması gibi kritik alanlarda etkin bir rol üstlenmektedir (Kaynak, Çevre ve İklim Derneği, 2025a).

Balıkesir, Denizli ve Kocaeli Büyükşehir Belediyelerinin İklim Değişikliği Eylem Planı projeleri REC tarafından yürütülmüş ve bu projelerin yerel düzeyde iklim değişikliği ile mücadelenin kurumsallaşmasına ve kapasite gelişimine katkıları olmuştur. Söz konusu projelerde ortak olarak sera gazı envanterlerinin hazırlanması, salım projeksiyonlarının yapılması, azaltım hedeflerinin belirlenmesi ve uyum eylemlerinin tanımlanması gibi metodolojik açıdan bütüncül ve bilim temelli yaklaşımlar benimsenmiştir. REC, projeleri katılımcı süreçlerle şekillendirerek yerel paydaşların sürece aktif katılımını sağlamış, belediye personeline yönelik teknik eğitimler ve farkındalık çalışmalarıyla kurumsal kapasiteyi artırmıştır. Ayrıca uluslararası standartlara uygun veri toplama ve raporlama yöntemleri kullanılarak, hazırlanan eylem planlarının küresel ölçekte kabul görmesi ve uluslararası finansal kaynaklara erişimin kolaylaştırılması hedeflenmiştir. Bu çalışmalar, Türkiye'nin iklim politikalarına yerel katkının güçlendirilmesine ve düşük karbonlu, iklim dostu kentler vizyonunun yaygınlaştırılmasına hizmet etmektedir (Kaynak, Çevre ve İklim Derneği, 2025b).

5.7. İklim Araştırmaları Derneği

İklim Araştırmaları Derneği (İAD), Türkiye'de iklim değişikliği politikalarının geliştirilmesi ve uygulanması süreçlerinde aktif rol alan STK'lardan biridir. Dernek, iklim değişikliğiyle bağlantılı olarak sürdürülebilirlik, düşük karbon ekonomisine geçiş, kaynak verimliliği, afet ve risk yönetimi gibi politika alanlarında disiplinler arası iş birliğini teşvik etmektedir. Dernek, sektörel birikimin kamu yararına kullanılmasını amaçlarken, kapsayıcı ve uygulanabilir iklim politikalarının geliştirilmesi için teknik, bilimsel ve stratejik düzeyde destekleyici bir rol üstlenmektedir. Bu çerçevede İAD, Türkiye'nin iklim değişikliğiyle mücadelesinde kurumsal kapasitenin artırılmasına ve politika yapım süreçlerinin katılımcı, kanıta dayalı ve sürdürülebilir bir zemine oturtulmasına katkı sağlamaktadır (İklim Araştırmaları Derneği, 2025a).

İklim değişikliği ile mücadelede yerel ve uluslararası düzeyde bütüncül yaklaşımlar geliştirmeyi amaçlayan İAD, farklı başlıklarda yürüttüğü projelerle hem politika yapıcılarını hem de STK aktörlerini harekete geçirmektedir. Dernek, Ankara özelinde plastik kirliliğini döngüsel ekonomi ilkeleri doğrultusunda azaltmayı hedefleyen "İklim Dostu ve Döngüsel Plastik Değer Zinciri için Yol Haritası" projesi ile yerel yönetimlerin kapasitesini artırmayı amaçlamaktadır. Dernek, "AB - Türkiye İklim Politikası Diyalogu" projesi kapsamında ise Türkiye'nin iklim politikalarının Avrupa Yeşil Mutabakatı ile uyumlaştırılmasına katkı sunan sürdürülebilir bir diyalog platformu oluşturmuştur. Diğer taraftan "İklim Dirençli ve Sürdürülebilir Arı Meraları Pilot Uygulama Projesi" ile yerel ekosistem hizmetlerini destekleyen doğa temelli çözümler üreterek iklim risklerine karşı kırılgan sektörlerden biri olan arıcılığın dayanıklılığını artırmayı hedeflemiştir (İklim Araştırmaları Derneği, 2025b). Bu projeler, İAD'nin çok aktörlü iş birliklerine dayalı iklim dostu ve sürdürülebilir kalkınma vizyonunu yansıtan uygulama odaklı çalışmaları olarak değerlendirilebilir. İAD, iklim değişikliği ile mücadeleye çeşitli projeler hayata geçirerek katkı sağlamaya çalışmaktadır.

5.8. Sosyal İklim Derneği

Sosyal İklim Derneği (SİD), iklim değişikliği sorununu yalnızca çevresel değil, aynı zamanda toplumsal adaletle doğrudan bağlantılı çok katmanlı bir kriz olarak değerlendiren hak temelli bir yaklaşıma sahiptir. 2014 yılında gençler tarafından kurulan SİD; özellikle çocuklar, gençler, kadınlar gibi kırılgan grupların iklim krizinden orantısız biçimde etkilendiği gerçeğinden hareketle, bu grupların karar alma süreçlerine etkin katılımını teşvik etmeyi amaçlamaktadır. SİD, iklim adaletine yönelik sürdürülebilir yaşam pratiklerini yaygınlaştırmak için hikâyeleştirme, oyunlaştırma, akran eğitimi, atölye çalışmaları gibi katılımcı ve yenilikçi yöntemlerden yararlanmaktadır. SİD, yerel ve uluslararası iş birliği çerçevesinde bilgiye dayalı, kapsayıcı ve çözüm odaklı projeler geliştirmektedir (Sosyal İklim Derneği, 2025b). SİD'in iklim değişikliğinin çok boyutlu etkilerine karşı bütüncül ve sosyal kapsayıcılığı önceleyen yaklaşımı alternatif bir mücadele modeli olarak görülebilir.

SİD; çocuklardan gençlere, yerel yönetimlerden akademiye uzanan çok aktörlü bir katılım zemini inşa ederek, iklim krizinin neden olduğu eşitsizliklerle mücadele etmeyi ve özellikle kırılgan grupların sesini karar alma süreçlerine taşımayı amaçlamaktadır. “Yaşamı Koruyorum!”, “Yerelin İklimi”, “Doğa İçin Genç Çözümler: Naturethon”, “Türler İçin Harekete Geç! Act4Species” ve “İzmir 2030 Biyoçeşitlilik Gençlik Elçileri” gibi projeler aracılığıyla gençlerin ve çocukların iklim adaleti, biyoçeşitlilik, yerel eylem ve savunuculuk konularında güçlendirilmesi hedeflenmiş; oyunlaştırma, akran eğitimi ve yerel eylem planları gibi katılımcı yöntemlerle bireysel farkındalık ile kurumsal kapasite geliştirme birlikte ele alınmıştır. SİD ayrıca, Kıyı Ege İklim Ağı gibi bölgesel ölçekli iş birlikleriyle iklim krizine karşı yerel dayanıklılığı artırmayı ve sürdürülebilir çözümler üretmeyi amaçlamaktadır (Sosyal İklim Derneği, 2025a).

SONUÇ

Bu çalışma, Türkiye’de iklim değişikliğiyle mücadele alanında faaliyet gösteren STK’ların rollerini, katkılarını ve yaklaşımlarını ortaya koymayı amaçlamıştır. İncelenen 8 STK’dan elde edilen bulgular, bu kuruluşların hem sera gazı emisyonlarının azaltımı hem de iklim değişikliğine uyum sağlama konularında aktif roller üstlendiklerini göstermektedir. STK’lar, iklim krizine karşı sadece tepki vermekle kalmayıp, aynı zamanda çözüm üretme süreçlerinde de etkin aktörler olarak yer almakta; kamuoyunu bilgilendirme, politika yapıcılar üzerinde baskı oluşturma ve alternatif uygulamalar geliştirme gibi çok boyutlu faaliyetler yürütmektedir.

Çalışma kapsamında incelenen STK’lar, kömür başta olmak üzere fosil yakıtların terk edilmesi gerektiğini vurgulamakta ve bu dönüşümün yenilenebilir enerji kaynaklarının yaygınlaştırılmasıyla desteklenmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu yaklaşım hem sera gazı emisyonlarının azaltılmasına hem de Türkiye’nin enerji politikalarında sürdürülebilirliğin ön plana çıkmasına ve enerji güvenliğinin artırılmasına katkı sağlayabilecek bir perspektif sunmaktadır.

Ayrıca bazı STK’lar, faaliyetlerini yerel, ulusal ve uluslararası düzeylerde diğer paydaşlarla iş birliği içinde sürdürerek etki alanlarını genişletmekte ve çok düzeyli yönetim süreçlerine katılım göstermektedirler. Bu yönüyle sivil toplum, iklim politikalarının sadece devlet temelli değil, çok aktörlü ve katılımcı bir yapıda şekillenmesine katkı sağlamaktadır.

Sonuç olarak, Türkiye’de iklim değişikliğiyle mücadelede sivil toplum kuruluşlarının etkinliğinin artırılması, karar alma süreçlerine daha güçlü katılım sağlamalarına uygun bir zemin

hazırlanması ve faaliyetlerinin desteklenmesi büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda STK'ların kapasite geliştirme, sürdürülebilirlik ve kamu politikalarıyla daha güçlü entegrasyon gibi alanlarda desteklenmeleri, Türkiye'nin iklim hedeflerine ulaşmasında önemli bir rol oynayacaktır.

KAYNAKÇA

- Allan, J. I., ve Hadden, J. (2017). Exploring the Framing Power of NGOs in Global Climate Politics, *Environmental Politics*, 26(4), 600-620.
- American Meteorological Society (2025). "Climate Change", 10.05.2025 tarihinde https://glossary.ametsoc.org/wiki/Climate_change adresinden erişildi.
- Angel P. A., S. (2025). Empowering Change: The Crucial Role of Civil Society in Climate Change Mitigation, *American Journal of Economics and Sociology*, 84, 21-32.
- Aslan, S. (2010). Sivil Toplum: Kavramsal Değişim ve Dönüşüm, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(33), 188-212.
- Archer, D., ve Rahmstorf, S. (2010). *The Climate Crisis An Introductory Guide to Climate Change*, New York: Cambridge University Press.
- Ata, B. (2025). "İklim Kanunu Teklifi Kabul Edildi: Güncellemeler, Tepkiler ve Yeşil Haber'in Değerlendirmesi", 25.04.2025 tarihinde <https://yesilhaber.net/iklim-kanunu-teklifi-kabul-edildi-guncellemeler-tepkiler-ve-yesil-haberin-degerlendirmesi/> adresinden erişildi.
- Axon, S. (2016). "The Good Life": Engaging the Public with Community-based Carbon Reduction Strategies, *Environmental Science & Policy*, 66, 82-92.
- Bernauer, T., Gampfer, R., Meng, T., ve Su, Y. S. (2016). Could more Civil Society Involvement Increase Public Support for Climate Policy-making? Evidence from a Survey Experiment in China, *Global Environmental Change*, 40, 1-12.
- Burke, M., Ockwell, D., ve Whitmarsh, L. (2018). Participatory Arts and Affective Engagement with Climate Change: The Missing Link in Achieving Climate Compatible Behaviour Change?, *Global Environmental Change*, 49, 95-105.
- Carothers, T., ve Barndt, W. (1999). Civil Society, *Foreign Policy*, 117, 18-29.
- Çelik, M. (2025). "Türkiye'nin İlk İklim Kanunu Teklifine Eleştirel Bakış: ETS Odağı, Adil Geçiş Eksikliği ve Politik Etkiler", 14.05.2025 tarihinde <https://yesilbuyume.org/turkiye-iklim-kanunu-teklifi-analizi/> adresinden erişildi.
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2012). "İklim Değişikliği Ulusal Eylem Planı 2011-2023", 12.04.2021 tarihinde 15.5.2025 tarihinde <https://iklim.gov.tr/eylem-planlari-i-19> adresinden erişildi.
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (2024a). "İklim Değişikliği Azaltım Stratejisi ve Eylem Planı (2024-2030)", 07.05.2024 tarihinde <https://iklim.gov.tr/eylem-planlari-i-19> adresinden erişildi.
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (2024b). İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2024-2030)", 07.05.2024 tarihinde <https://iklim.gov.tr/eylem-planlari-i-19> adresinden erişildi.
- Dessler, A. E. (2022). *Introduction to Modern Climate Change*, New York: Cambridge University Press.
- Enerji Ekonomisi (2021). "ÇEVRE - Erozyonla Mücadele Haftası...", 02.04.2025 tarihinde <https://www.enerjiekonomisi.com/cevre-erozyonla-mucadele-haftasi/19639/> adresinden erişildi.

- Günay, K., ve Güçdemir, Y. (2022). İklim Değişikliği İletişimi Bağlamında Türkiye’de 2020- 2021 Yılları Arasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Twitter Paylaşımlarının Konu Modelleme Analizi, *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 12(4), 1026-1045.
- İklim Ağı (2025). “Hakkımızda”, 14.05.2025 tarihinde <https://iklimagi.org/hakkimizda/> adresinden erişildi.
- İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü (2025). “İstatistikler - Derneklere ilişkin İstatistikler”, 18.04.2025 tarihinde <https://www.siviltoplum.gov.tr/dernekler-bilgi-sistemi-derbis-kullanici-sayisi> adresinden erişildi.
- İklimi Duy (İklim Değişikliğine Uyum Eğitimi) (2023). “Terimler Sözlüğü”, 20.07.2023 tarihinde <https://www.iklimiduy.org/terimler-sozlugu/> adresinden erişildi.
- İklim Haber (2024). “Türkiye’de İklim Değişikliği Algısı 2024”, 12.04.2025 tarihinde <https://www.iklimhaber.org/raporlar/> adresinden erişildi.
- İklim Haber (2025a). 13.04.2025 tarihinde <https://www.iklimhaber.org/> adresinden erişildi.
- İklim Haber (2025b). İklim Kanunu’na Yönelik Tepkiler Büyüyor: “Teklif İklim Değişikliği ile Mücadele Etmeyi Amaçlamıyor”, 15.05.2025 tarihinde <https://www.iklimhaber.org/iklim-kanununa-yonelik-tepkiler-buyuyor-teklif-iklim-degisikligi-ile-mucadele-etmeyi-amaclamiyor/> adresinden erişildi.
- İklim İçin 350 Derneği (2022). “Kampanyalar - #Dumansız Para Sahası Talep Ediyoruz!”, 15.04.2025 tarihinde <https://iklimicin350.org/dumansiz-para-sahasi/#neden> adresinden erişildi.
- İklim İçin 350 Derneği (2024a). “Faaliyet Raporu 2023”, 15.04.2025 tarihinde <https://iklimicin350.org/faaliyet-raporu-2023/> adresinden erişildi.
- İklim İçin 350 Derneği (2024b). “Hizmet Amaçlı Binalarda Güneş Enerjisi Zorunlu Olsun”, 15.4.2025 tarihinde <https://iklimicin350.org/> adresinden erişildi.
- İklim Değişikliği Politika ve Araştırma Derneği (2025a). “Hakkımızda - Biz Kimiz ve Faaliyetimiz Nedir?”, 17.04.225 tarihinde <https://www.iklimdernegi.org/kurumsal/hakkimizda/> adresinden erişildi.
- İklim Değişikliği Politika ve Araştırma Derneği (2025b). “Raporlar”, 20.04.2025 tarihinde <https://www.iklimdernegi.org/raporlar/> adresinden erişildi.
- IPCC (2023). “Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Core Writing Team, H. Lee and J. Romero (eds.)]”, 12.05.2025 tarihinde <https://www.ipcc.ch/report/sixth-assessment-report-cycle/> adresinden erişildi.
- Jones, L., Harvey, B., ve Godfrey-Wood, R. (2016). The Changing Role of NGOs in Supporting Climate Services. *BRACED Resilience Intel Paper*, 4, 1-24.
- Kaynak, Çevre ve İklim Derneği (2025a). “Hakkımızda - REC’i Keşfet”, 20.04.2025 tarihinde <https://rec.org.tr/hakkimizda/rec-turkiye/> adresinden erişildi.
- Kaynak, Çevre ve İklim Derneği (2025b). “Projeler - Proje Arşivi”, 20.04.2025 tarihinde <https://rec.org.tr/projearsivi/> adresinden erişildi.
- Khatibi, F. S., Dedekorkut-Howes, A., Howes, M., ve Torabi, E. (2021). Can Public Awareness, Knowledge and Engagement Improve Climate Change Adaptation Policies?, *Discover Sustainability*, 2(18), 1-24.
- Kuşku Sönmez, E. (2019). The Role of Turkish Civil Society in Political Decision Making, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 74(3), 961-981.

- Kültür ve Turizm Bakanlığı Vakıflar Genel Müdürlüğü (2025). “Vakıf Sorgulama”, 18.04.2025 tarihinde <https://www.vgm.gov.tr/vakif-sorgulama/vakif-sorgulama?Page=1> adresinden erişildi.
- Özer, Y. E. (2017). İklim Değişikliği Yönetişimindeki Aktörlerin Analizi ve Türkiye, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 4(13), 833-851.
- Reid, H., Ampomah, G., Prera, M., Rabbani, G., ve Zvigadza, S. (2012). Executive Summary - Southern Voices on Climate Policy Choices: Analysis of and Lessons Learned from Civil Society Advocacy on Climate Change. IIED, London.
- Romm, J. (2022). *Climate Change: What Everyone Needs to Know*, New York: Oxford University Press.
- Sarıtaş, G. (2025). “Türkiye’nin İlk İklim Kanunu Taslağına Dair Notlar: Ekonomik Zorunluluk mu Ekolojik Sorumluluk muydu?”, 30.04.2025 tarihinde <https://legal.com.tr/blog/uluslararasi-hukuk/turkiyenin-ilk-iklim-kanunu-taslagina-dair-notlar-ekonomik-zorunluluk-mu-ekolojik-sorumluluk-muydu/> adresinden erişildi.
- Scripps Institution of Oceanography (2025). “The Keeling Curve”, 13.05.2025 tarihinde <https://keelingcurve.ucsd.edu/> adresinden erişildi.
- Sezik, M. (2022). Türkiye’deki Sivil Toplum Kuruluşlarının Ekoloji ve Biyoçeşitliliğin Korunmasındaki Roller, *R&S- Research Studies Anatolia Journal*, 5(4), 588-610.
- Sosyal İklim Derneği (2025a). “Projelerimiz”, 19.04.2025 tarihinde <https://sosyaliklim.org/projelerimiz/> adresinden erişildi.
- Sosyal İklim Derneği (2025b). “Sosyal İklim Derneği Kimdir?, Yöntemlerimiz”, 18.04.2025 tarihinde <https://sosyaliklim.org/biz-kimiz/> adresinden erişildi.
- Sutton, S. G, ve Tobin, R. C. (2011). Constraints on Community Engagement with Great Barrier Reef Climate Change Reduction and Mitigation, *Global Environmental Change*, 21(3), 894-905.
- Sürdürülebilirlik için 17. Amaç Derneği (2025). “Hakkımızda”, 13.04.2025 tarihinde <https://onyedinciamac.org/hakkimizda/> adresinden erişildi.
- Şahin, C. (2023). Tema Vakfı Afişlerinin Çok Modlu Kaynaklar Açısından İncelenmesi, *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 32, 165-178.
- Talu, N. (2015). *Türkiye’de İklim Değişikliği Siyaseti*, Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Talu, N., ve Kocaman H. (2019). “Türkiye’de İklim Değişikliği ile Mücadelede Politikalar, Yasal ve Kurumsal Yapı”, 09.01.2025 tarihinde <https://www.iklimin.org/moduller/turkiyemodulu.pdf> adresinden erişildi.
- TEMA Vakfı (2024). “İklim Politika Notu”, 07.01.2025 tarihinde <https://cdn-tema.mncdn.com/Uploads/Cms/tema-vakfi-iklim-politika-notu-2024.pdf> adresinden erişildi.
- TEMA Vakfı (2025a). “Çalışmalarımız, İklim Değişikliği Eğitim ve Farkındalık Projesi”, 14.01.2025 tarihinde <https://www.tema.org.tr/calismalarimiz/egitim/egitim-projeleri/iklim-degisikligi> adresinden erişildi.
- TEMA Vakfı (2025b). “Çalışmalarımız, İklim Politikaları”, 14.01.2025 tarihinde <https://www.tema.org.tr/calismalarimiz/savunuculuk-ve-cevre-politikalari/iklim-politikalari> adresinden erişildi.
- TEMA Vakfı (2025c). “Hakkımızda”, 04.04.2025 tarihinde <https://iklimtema.org/?/hakkimizda> adresinden erişildi.
- Türkiye Çevre Vakfı (2025a). “Haber & Etkinlik”, 14.05.2025 tarihinde <http://www.cevre.org.tr/tr/haber---etkinlik> adresinden erişildi.

- Türkiye Çevre Vakfı (2025b). “Hakkımızda”, 14.05.2025 tarihinde <http://www.cevre.org.tr/tr/kurumsal#hakkimizda> adresinden erişildi.
- UNFCCC (1992). “United Nations Framework Convention on Climate Change”, 31.07.2023 tarihinde <https://unfccc.int/resource/docs/convkp/conveng.pdf> adresinden erişildi.
- Yegin Yarayan, N. (2022). “İklim Politikalarının Geliştirilmesinde Sivil Toplumun Rolü ve Önemi”, 16.04.2025 tarihinde <https://www.iklim.org.tr/iklim-politikalarinin-gelistirilmesinde-sivil-toplumun-rolu-ve-onemi-2/> adresinden erişildi.
- Wolf, J., ve Moser, S. C. (2011). Individual Understandings, Perceptions, and Engagement with Climate Change: Insights from in-depth Studies Across the World, *Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change*, 2(4), 547-569.